

ral s čela učiteljstvu, štreberstvo bo moralo najti zasluženo »plačilo«. Da se to temlažje izvrši, zdi se pri sedanjih razmerah res, da je **podržavljenje ljudske šole neobhodni korak k boljšemu**, morda prvi korak, ki mu naj sledi mogoče še boljše oblika. Ne brez kontrole in brez nadzorstva bodi bodoče učiteljstvo, ali ta kontrola in nadzorstvo bodita pravična, stroga, ljudomila, času primerna, strokovna in občna, t. j. ne odvisna od par oseb ali ene stranice. Državni interes to zahteva. Le tedaj, le z značajnim učiteljstvom, ki mu njegov značaj ne bo ovira, smemo upati, da bodoča šola res reši svojo nalogo. Izbira primerne učiteljstva bo tedaj odločilna, jeli se posreči bodoča šola. To je skala, ob kateri se lahko razbije šibek čolnik vseh namenov. Zato bo treba boljše in temeljitejše vzgoje učiteljskega naraščaja in učiteljstva, toli umstvene, kolikor vzgoje srca. Važna bo vzgoja učiteljstva v praktičnih vedah; doma bo moralo biti učiteljstvo v vseh važnejših socialnih vprašanjih, toli teoretično, kolikor praktično. Učitelji (učiteljice) bodo morali biti izkušeni v življenju, odprtega srca, ljubitelji resnega dela, da bo tudi mladina vzljubila delo in v njem našla svojo zabavo in svoj spas. Sedanji, po »zapostavljenih« tečajih vzgojen učiteljski naraščaj ne bo zadostoval težavni nalogi, moral bo vnovič pod kladivo.

Mnogoštevilni razredi, kjer se vse siloma reducira na mehanizem, bodo morali izginiti, da bo mogoče učitelju stopiti v neposredno srčno vez s svojimi učenci. **Šola bo morala biti enako pristopna vsakomur**, kar zdi ni, ker drage življenske razmere zapirajo visoko nadarjeni proletarski mladini pot v one šole, kjer se čisto topoglavci potomci bogatejših slojev v svojo, narodovo in državno škodo prerivajo hočeš nočeš s klopi v klop. Tu ne bodo zadostovala dijaška podporna društva in slične privatne dobrotelne ustanove, tu bo treba obsežne državne akcije, da se odpravi to zlo. Cvet naroda, in bodi rojen tudi pod slamnato streho ali v kleti predmestne vojašnice, naj pride na površje; šola naj mu otvori svoja vrata na stežaj.

V šoli naj se resnica vedoma ne potvarja, resnici odprite duri, če hočete, da zasadi v ljudstvu kultura svoje trdne korenine, da nove vrednote civilizacije obgate bodoče življenje. Pouk v verstvu naj osredotoči svoj vpliv na srčno stran vzgoje, v znanstvene predmete ni treba, da se uriva; to bo njemu in mladini pač le v prid. — In da se more vse to izvršiti, uvidevamo, da mora država prevzeti vse šolstvo v svoje roke. Država bodi gospodar šole, stariši, učitelji, zdravniki pa osebe, ki naj jo vodijo.

Ako vse te točke upoštevamo, ter jim novo se pojavljajoče pridružimo, smemo upati, da sprejme šola ono novo lice, ki ga zahtevajo sile razmer. Ni nam pomagano z izvršitvijo samo ene točke, če drugo zanemarimo. Za vse moramo najti točno formulo, po kateri naj se rešijo. Spoznavajmo pa sicer, da je šolsko vprašanje del socialnega vprašanja, ali dandanes velevažni del, ki bo tvoril važno točko prihodnje zakonodaje.

To niso utopije, to se bo moralo izvršiti, če nam je res kaj na boljši bodočnosti. Le na ta način se oddolži sedanja generacija prihodnji ter izplača dolg padlim junakom.

Slovensko srednješolstvo na Štajerskem.

Mariborska »Straža« opisuje in pojasnjuje v zanimivem in jako poučnem članku pod zgornjim naslovom razmere slovenske srednješolske mladine na Štajerskem. Članek se glasi:

Številke govorijo; te razpršijo na hip vsa ugibanja in prazna sklepanja. Slišiš vedno v zadnjem času, da študira preveč slovenskih fantov. To ni res. Znano je pač, da se jih pri nas mnogo premalo posveti realnim študijam; ni treba dokazovati, da je skrajni čas, da se slovenski naraščaj poprime zlasti višje trgovske in obrtne izobrazbe; številke pa pričajo, da je primeroma tudi malo število slovenskega dijaštva na gimnazijah. Ne govorimo pa o tem, da je izobrazba v kmetijstvu potom šolstva na Štajerskem popolnoma nezadostna.

Na Slovenskem Štajerskem nimamo za skoro pol milijona Slovencev nobene slovenske srednje šole, pač pa gimnazij v Celju in Mariboru s slovenskim in nemškim učnim jezikom. Nemci, ki jih je 67.825, imajo popolne višje gimnazije v Celju, Mariboru in Ptuju, ter realko v

Mariboru, katere zavode obiskujejo tudi slovenski dijaki. Na teh šolah je bilo leta 1913—1914 slovenskih srednješolcev 700, dočim je bilo nemških 885. Na eno srednjo šolo pride na Štajerskem 400.000 prebivalcev slovenske narodnosti, a na eno šolo samo 17.000 prebivalcev nemške narodnosti. Na 10.000 prebivalcev slovenske narodnosti pride 17:5 slovenskih, na 10.000 prebivalcev nemške narodnosti pa 130:5 nemških srednješolcev. Te številke pa nam razkrijejo ves žalostni položaj bodočega slovenskega uradništva na Slov. Štajerskem. To mora postati drugače!

Zanimajo le še podatki o številu dijakov po posameznih razredih srednjih šol. Če primerjaš število slovenskih in nemških spodnje- in gornje-gimnazijcev, opaziš žalostno dejstvo. V spodnjih razredih je v razredih kakor v Mariboru in Celju skoro vedno dvakratno število slovenskega dijaštva, dočim se to razmerje takoj spremeni v gornjih razredih in sicer tako, da je v teh včasih do dve tretjine Nemcev. Povprečno ne doseže cilja izmed že itak majhnega števila slovenskega dijaštva nad 50 odstotkov, včasih jih pride do mature celo samo nekaj odstotkov, dočim je za nemške dijake tudi v tem oziru izid ugodnejši.

Kdo je kriv tem neznošnim razmeram naše srednješolske mladine? Največ zakrivijo to starši sami, oziroma njih namestniki, ki jih imajo v varstvu. Polaga se od njih deloma premalo važnosti na vztrajno marljivo delo in učenje. Krivde pa ne prizanašamo učiteljem in profesorjem. Nekateri preveč učijo s petkami, namesto z razlago. Znaš ali ne znaš, to je glavno načelo; prizadevanja in truda, da bi se uglobila večina učencev v obširno snov, ne poznajo nekateri gospodje. Brez zamere! Toda ta metoda učenja je dovedla do teh neuspehov, katerih poprej nismo poznali. Časi so minili, ko so se profesorji z veliko vnemo brigali za slovenske dijake, kako da stanujejo, kako se hranijo, pod kakim nadzorstvom da so izven šole. To delo ne spada sicer v delokrog državnega uradnika, toda je jako idealno in narodno, ki ga zahteva od vsakega narodni interes. Hvala Bogu, še tudi taki profesorji niso izumrli! Na njih požrtvovalnost še stavimo upanje, da se stvar obrne na boljše!

iz Zagreba.

DR. MILE STARČEVIČ.

Dne 10. t. m. je umrl v Zagrebu v starosti 56 let poslanec v hrvatskem saboru dr. Mile Starčević. Pokojni dr. Mile Starčević je bil voditelj starčevićanske skupine hrvatske stranke prava. Z jekleno konkvenco je zastopal in zagovarjal politične ideje svojega strica dr. Ante Starčevića. Preverjen je bil, da so ti nazori, te ideje edino pravi in spasiteljni za hrvatski narod. Blagi pokojnik je bil kristalno čistega značaja in požrtvovalne ljubezni do domovine. Ko je spoznal namene in napačna pota, po katerih je stopala frankovska pravaška skupina, je odcepil svoje pristaše od te stranke in hodil odslej svoja pota. Zavzemal se je za tesno združitev hrvatskega in slovenskega naroda v eno upravno skupino. Trdno je bil prepričan, da doživi hrvatski in slovenski narod lepo in srečnejšo bodočnost. Odlični mož tega ni dočakal, a zasejal je seme, ki bo gotovo obrodilo prejaljšej najlepši sad. Odličnega moža ohrani slovenski narod v trajnem spominu!

iz naše organizacije.

»Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem« naznanja podpiranim vdovam in sirotam, da je moralo v mesecu februarju t. l. plačati od vseh v letu 1916 izplačanih podpor vsled cesarskega ukaza o pristojbinah od zavarovalnih pogodb, pogodb o domstinskih rentah itd. nov davek. — Ta davek vam bo naš blagajnik vsled odborovega sklepa z dne 11. marca 1917, 1. aprila (v I. četrtletju) odtegnil za celo leto 1916, dne 1. julija (v II. četrtletju) za prvo polovico leta 1917 in potem vedno četrtletno naprej. — Ako bi se morebiti ta davek še zvišal, se vam bo v isti meri odtegnil. V Ljubljani, dne 20. marca 1917. Odbor.

Vabilo k občnemu zboru Društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem v Ljubljani, ki bo v sredo, dne 4. aprila 1917, ob 10. uri dopoldne v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6, z običajnim dnevnim redom.

Vabilo k občnemu zboru »Narodne šole«, ki bo v sredo, dne 4. aprila 1917, ob 10. uri dopoldne v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6 z običajnim dnevnim redom.

Kranjske vesti.

—r— **Iz ljudskošolske službe.** Kristina Hočevarjeva je nameščena za suplentinjo v Novem Vinklju; Justina Kmetova za provizorično učiteljico v Šturijah in Katarina Punčuhova v Spodnjem Logatcu; Ivana Kranner - Leilerjeva za suplentinjo v Gornjem Logatcu in Gabrijela Pipanova v Poljanah. Stalnemu učitelju Karlu Gorišku je poverjeno začasno vodstvo ljudske šole v Zatičini, stalni učiteljici Melaniji Fajdigovi pa začasno vodstvo ljudske šole v Smartnem pri Kranju in stalni učiteljici Ani Schiffrerjevi začasno vodstvo ljudske šole v Kovoru; Kristina Rogarjeva je nameščena za suplentinjo na Dobrovi, Marija Armičeva pa na Krtni; Ivan Poznik je nameščen za suplenta v Lienfeldu pri Kočevju; stalnemu učitelju Matiji Brezovarju je poverjeno začasno vodstvo ljudske šole v Št. Rupertu; suplentinja Ema Rudolfova je imenovana za začasno učiteljico v Št. Vidu pri Vipavi; začasna učiteljica Pavla Herbstova nadomešča v Št. Petru na Krasu obolelo učiteljico Frančiško Vilharjevo; za suplentinje so nameščene: Marija Stepančičeva na Travi, Stanislava Budnova v Trebnjem in Marija Španova v Preserju; istam je stalni učiteljici Tereziji Grebenčevi poverjeno začasno vodstvo ljudske šole.

—r— **Supletinja na c. kr. vadicni c. kr. učiteljskega v Ljubljani** Lea Levec je imenovana za vadniško učiteljico na tem zavodu.

—r— **Nadzorovalna dama na mestnem dekliskem liceju** v Ljubljani Marija Weßnerjeva je odlikovana z zlatim zaslužnim križcem. Iskreno čestitamo!

—r— **Sedmič odlikovan.** Gosp. Antonu Lokarju, stotniku v generalnem štabu, ki opravlja sedaj posle vojnega atašeja v Sofiji, ki je sin našega tovariša Ivana Lokarja, nadočitelja v p. v Ljubljani, je podelil turški sultan v drugi odlikovanje, in sicer železni polumec. Že poprej je dobil dve avstrijski, nemško in dve bolgarski odlikovanji. Našemu tovarišu čestitamo na vrlem sinu!

—r— **Šola za invalide** v Ljubljani. V zadnji številki smo poročali, da se je Celju ustanovila slovenska šola za invalide. Taka šola obstoji že delj časa tudi v Ljubljani na c. kr. obrtni šoli pod vodstvom gosp. ravnatelja Šubica. Poljedelstvo poučuje ravnatelj Rohrmann in sadjarski nadzornik Humek. Pouk posluša sedaj 25 invalidov.

—r— **Deželni odbor kranjski** je sklenil na svoji seji, da se pridruži skupnemu koraku avstrijskih kronovin za primeren državni prispevek v zboljšanje gnotnega položaja ljudskošolskega in meščanskošolskega učiteljstva. Radovedni smo, ali bo imel ta skupni korak vseh avstrijskih deželnih odborov kaj uspeha pri centralni vladi?

—r— **Snujmo vojaške domove.** V Cerknici na Notranjskem so bili priredili koncert v korist vojaškega doma, ki ga bodo v kratkem času otvorili v Cerknici. Pri koncertu sta sodelovala kraljevi bavarski dvorni igralec Jožef Hübel iz Monakovega in koncertni pevec Karel Neumann z Dunaja. Spremljevanje na glasovirju je prevzel tamošnji organist Vinko Vodopivec. Čisti dohodek 413 K.80 vin, so izročili c. in kr. vojaškemu poveljstvu. Koncert je dobro uspel in je bil mnogobrojno obiskan.

—r— **† Kristina Ravnikar.** Ponoči od 5. na 6. marec je umrla Kristina Ravnikar začasna učiteljica na nemški mestni osemrazredni deški ljudski šoli v Ljubljani. Naše sožalje!

OTON pl. DETELA.

Dne 13. marca 1917 je umrl v 78. letu svoje starosti v gradu pri Sv. Duhu poleg Škofje Loke Oton pl. Detela. — Oton pl. Detela je bil komtur Franc Jožefovega reda z zvezdo, vitez reda železne krone III. vrste, član gosposke zbornice, državnega zbora, predsednik komisije za pogozdovanje Krasa in 17 let deželni glavavojvodine Kranjske. Dne 17. julija 1887 je bil pl. Detela privrkat izvoljen v deželni zbor v kmetiškem volilnem okraju Kranj-Tržič-Škofja Loka. Deželni poslanec je ostal do 23. marca 1908. V deželni odbor je bil izvoljen dne 26. januarja 1883 in je bil leta 1891 imenovan za deželnega glavavojvodine Krasa. S posebno vnemo je zastopal ob vsaki priliki kmetiške zadeve in se potegoval za koristi kmetiškega stanu. S tem si je pridobil res velikih zaslug. Ud. c. kr. kn. žske družbe za Kranjsko je bil pok. pl. Detela 48 let. Dne 24. novembra 1875 je bil izvoljen v glavni odbor, 20. junija 1901 pa je bil izvoljen za predsednika. Kot tak je vodil družbo do leta 1908, ko se je preselil iz Ljubljane. Tedaj ga je družba imenovala za častnega člana. Posebnih zaslug si je pridobil pri ureditvi zemljiškega davka. Bil je koncilianten mož in pravičen tudi do svojih političkih nasprotnikov. Za učiteljske koristi se ni zavzemal, za splošno ljudskega šolstva v deželi ni mnogo storil.

Štajerske vesti.

—š— **V komisiji za asanacijo Brežic**, ki jih je nedavno potres dokaj poškodoval, se nahaja tudi tamošnji naš tovariš Ignacij Supan.

—š— **Tovariš Franjo Voglar**, učitelj na deški okoliški ljudski šoli v Celju in poročnik v r. pri 87. pp. se nahaja že dalj časa v rezervni bolnici v Solnogradu. — Pred par meseci je odšel na jugo-zahodno fronto kot praporščak ter si je tu priboril srebrno hrabrostno kolajno I. reda. Oboljši je odšel potem v bolnico v Inomost, odtod pa v Solnograd. Kakor smo zvedeli, je že precej okreval. — Prav srčno želimo, da bi bil vrli tovariš kmalu spet čil in zdrav!

—š— **Italijanska šola v Celju.** Ljudska šola za otroke laških beguncev v Celju se je nahajala pri »Zelenem travniku«. A tamošnje prostore je zasedlo vojaštvo in tako imajo sedaj laški otroci — pričeni s 1. marcem t. l. — pouk ob popoldnevih v edinih dveh sobah slovenske okoliške ljudske šole. — V sili je tudi Slovenec dober...

—š— **Vpokojena sta tovariša Josip Klopčič, nadučitelj v Št. Petru v Savinjski dolini in Jos. Koschutnik, nadučitelj na okoliški šoli v Vojniku pri Celju.** — Slednji pa misli, kakor se sliši, pridržati si šolsko vodstvo. Kako to? Če se že ne misli nadučiteljsko mesto sedaj namestiti, potem pristojna vodstvo šole absolutno aktivnemu učitelju!

—š— **Učitelji in rekviracija.** — Ob rekviraciji živil na slov. Stajerju sodeluje skoro povsod — seve na tozadevno zapoved — tudi ljudskošolsko učiteljstvo. Zakaj pa gosp. duhovni ne? Ja, Bauer, das ist was anderes! Odij ni prijetna stvar...

—š— **Sedemdesetletnica dr. O. Steinwenderja.** — Mnogoletni državni poslanec, zloglasni »šolski reformator, dr. Oton Steinwender, je obhajal nedavno svojo 70-letnico. — Ime Steinwender je bilo pred leti tudi na Stajerskem — moderno. Mož je bil vedno gostobeseden; govoril in pisal je — in to dela še danes — o vsem mogočem. Kaj čudo, da je zahajal na stare dni — on, bivši profesor — tudi šolsko kljuse! Pod zaščito nemškega liberalizma se je Steinwender kazal le kot opoda — klerikalcem. Najbolje se je to videlo ob njegovih »šolskih« govorih v deželni zboru koroškem. Dr. Steinwender je sploh kot učitelj srednješolski kazal veliko nezalost na polju ljudskošolskem. — Bil je, kot pravi dunajska »Freie Lehrerstimme« v svoji 5. letošnji številki »einer der blutigsten Dilettanten auf dem Schulgebiete«. — Smo pač stari, gosp. doktor! In starost sama je že bolezen...

—š— **Iz ruskega ujetništva iz Penze ob Uralu** se je oglasil po mnogih mesecih gimnazijski abiturient Bogdan Kranj, sin našega tovariša Franca Kranjca nadučitelja pri Sv. Barbari v Slovenskih goricah pri Mariboru. Tudi oče je vojak praporočak v 52. letu. Starejši sin Slavko je bil vpoklican takoj ob začetku vojne in je bil že na vseh frontah. Sedaj je na italijanskem bojišču.

Goriške vesti.

—g— **Pred goriško izpraševalno komisijo za občne ljudske in meščanske šole v Ljubljani (Dunajska cesta št. 38 II.)** se prično v slučaju pristojne privolitve, ki se svoj čas na tem mestu razglasi, prihodnji usposobljenosti izpiti v **ponedeljek, dne 23. aprila t. l.** Prošnje za pripust naj bodo vsaj do dne 18. aprila v rokah ravnateljstva.

—g— **Slovenščina ob sprejemu goriškega deželnega odbora pri cesarju.** Mariborska »Straža« poroča z Dunaja: »Poblaščenim smo od zanesljive strani, da pričemo to-le dejstvo, ki bo razveselilo vse Slovence, posebno pa goriške Slovence: Deželni glavar dr. Faidutti je predložil svoj govor, ki ga je nameraval imeti na cesarja pri sprejemu goriškega deželnega odbora, samo v nemškem jeziku. Pred nagovorom pa mu je presvetil cesar povedal, naj se posluži tudi obeh deželnih jezikov, ker je njegova želja tudi v njih odgovoriti. Tako je bil cesar tudi ob sprejemu goriškega deželnega odbora pozdravljen v slovenskem jeziku in je tudi sam v slovenskem jeziku odgovoril. Deželni odbor goriški je to dejstvo v poročilu o sprejemu zamolčal. Zakaj, nam je neumljivo, kajti cesar je hotel vendar pokazati, da ljubi z enako ljubeznijo vse narode svoje širne morarhije in da so mu jeziki vseh njegovih narodov enako mili in dragi. Nihče pa nima pravice, da bi javnosti zakrival žarke njegove ljubezni napram vsem njegovim narodom. Od druge strani pa izvemo, da se je ces. dvojica pri slovenskih članih goriškega deželnega odbora zelo sočutno zanimala za žalostno usodo goriških Slovencev. Tudi bo to v tolažilo našim hudo prizadetim goriškim bratom.«

Tržaške vesti.

—t— **Učiteljica Ida Vergna iz Stan-dreža pri Gorici** je imenovana za suplentinjo na deški ljudski in meščanski šoli Družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu. Namestništvo pa je imenovalo na tej šoli poslujočo Nikolino Carcovich in Valerijo Čuček, za suplentinji v državni službi namesto dveh vpoklicanih c. kr. učiteljev.

—t— **C. kr. učitelj na šoli »Družbe sv. Cirila in Metoda« v Trstu** tujci Emil Adamič se nahaja v ruskem ujetništvu v Taškentu. V pismu, ki smo ga prejeli od njega, posebno toži, da mu manjka dušne hrane — knjig in časopisov ter povprašuje, ali ni mogoče doseči, da bi ujetniki dobivali iz domovine knjige in saj leposlovne liste. Svoje prijatelje in tovariše prosi, da naj se ga večkrat spominjajo s

kakim pismom, ker tako težko pričakuje vesti iz domovine. Posebno pa želi zvedeti novosti v glasbeni literaturi slovenski. Naslov njegov je: Emil Adamič, Voennoplennyi, Taškent, I. polk, Rosija — Azija.

—t— **Nemška navtična šola v Trstu.** Dunajski mestni svet je sklenil, pridružiti se zahtevi nemškega »Volksrata za Primorje« glede ustanovitve nemške navtične šole v Trstu in se izrekel za ustanovitev štipendij, oziroma brezplačnih mest za to šolo. — Korespondenčni urad omenja, da se bo z ustanovitvijo te šole nudila tudi Nemcem prilika, delovati pri trgovski mornarici, nele z oziroma na dejanske gospodarske razmere, ampak tudi, da se avstrijski trgovski mornarici da avstrijsko lice.

—t— **Slovenska ljudska šola v Škedenju pri Trstu** je priredila v soboto dne 10. t. m. šolsko slavnost, pri kateri so vsadili »spominsko lipo« v spomin na sedanji veliki čas. Slavnost se je pričela s sv. mašo v domači cerkvi in na to je sledila šolska slavnost. O lepo uspeli slavnosti nam je obljubljeno daljše poročilo.

Istrske vesti.

—i— **Nova hrvatska šola v italijanskih Bokordičih.** Kake 3 km od mesteca Svetvinčente v Istri je vas Bokordiči, ki je vedno glasovala z Italijani. Da si zagotovo te glasove, so ustanovili v Bokordičih tudi šolo »Legge nazionale«, pri čemer jim je šel na roko seveda tudi italijanski občinski zastop v Šentvinčentu. Prišla je vojna in razmere so se izpremenile. Lega je bila razpuščena in nje šole je oblast zaprla. Zadnji čas je prišlo do pogajanj med občinsko upravo in »Družbo« zaradi ustanovitve hrvatske šole v hrvatskih Bokordičih. Pogajanja so uspela in šola se je odprla z dnem 1. marca. Počasi dobiva veljavo hrvatska beseda povsod po Istri, kjer ima edino ona domovinsko pravico in kjer se je šopirila italijanščina v kljub dejstvu, da je prebivalstvo ali izključno, ali po veliki večini hrvatsko.

Splošni vestnik.

Slika cesarja Karla. Znameniti slikar John Quincy Adams je prvi umetnik, ki je imel priliko, da napravi sliko cesarja Karla po naravi. Po tem novem portretu bodo odlični slikarji napravili kopije z ojnatiimi barvami. Te kopije bodo primerne za slavnostne in sejne dvorane, za korporacije in društva. Čisti dohodek se bo porabil za vojnopreskrbne namene.

Ali bo res? Nekateri nemški listi javljajo iz Lvova: Neki tukajšnji list poroča z Dunaja. V dunajskih parlamentarnih krogih se čuje, da izidejo v najbližjem času naslednje navedbe: Naredba glede novega državnozbornskega pravilnika, naredba glede nemškega državnega in občevalnega reda, naredba o uredbi jezikovnega vprašanja na Češkem in o razdelitvi Češke na okrožja, naredba o odpravi prenešenega delokroga občin, naredba o podržavljenju ljudskih šol in končno naredba o novu upravi na Češkem. Vsemu avstrijskemu učiteljstvu bi bilo ustreženo, če izide edino le predzadnja odredba! To želi in po te odredbi izrepeni vse avstrijsko ljudskošolsko in meščanskošolsko učiteljstvo!

Praški listi poročajo, da bo začel izhajati v Pragi mladočeški list tednik »Narod«, ki ga bo vodil posebni uredniški svet.

Splošna reforma šolstva v Avstriji. V uvodniku »Podržavljenje ljudske in meščanske šole — državna potreba«, ki ga je objavil naš list v 2. letošnji številki z dne 26. januarja 1917 smo opozorili na izjavo Clam-Martincevega ministrstva ob nastopu vlade, kjer povdarja med drugim, da je preosnova ljudske vzgoje v smeri obče izobrazbe nujna; okrepi in utrditi se mora pravna vzgoja doraščajoče mladine in poglobiti v istem pogledu in na vse strani državna misel. Sedaj pa poroča tudi »Vestnik čeških profesorjev«, da pripravljajo na pristojnih mestih reformo vsega šolstva. Nova vlada, piše omenjeni list, je izjavila v svojem programu, da hoče s preosnovo doseči popolnejšo izobrazbo ljudstva, pravno utrditev mladine in okrepitev državnega mišljenja. Vsakdo mora priznati, da je preosnova ljudskega in meščanskega šolstva nujno potrebna, a zahtevati moramo, da se izvrši ta reforma na narodni podlagi in drugič ne preko onih činiteljev, ki morajo imeti pri šolskem vprašanju prvo besedo, torej ne preko glavnih učiteljstva. Prepričani smo, da je vlada poklicala k tozadevnim posvetovanjem, kjer se sklepa o tako silno važni zadevi, kjer se polaga nov kulturni te-

melj avstrijskih narodov, najboljše in večje šolnike ne samo visokih in srednjih, temveč tudi ljudskih in meščanskih šol. Mislimo, da se ne varamo!

»Soldatenzeitung« o nemškonacionalnih zahtevah. »Soldatenzeitung« prav radi citirajo nemškonacionalni listi; zato naj navedemo, kako sodi »Soldatenzeitung« o znanih »vodilih« nemških nacionalcev in nemških krščanskih socialcev. List piše: »16. februarja sta nemški veliki stranki, »Nationalverband« in krščanski socialci, izdali skupen program, ki se mu more že naprej obljubiti — mesto v vojnem muzeju. Rabil bo v neovržen dokaz, da je bilo leta 1917. še veliko pametnih mož, ki so popolnoma prespali svetovno vojno. Program je natančno tako sestavljen, kot bi še bili v letu 1913 pred nedolžnimi volitvami v danes že pravljico a vendar še ne pokopano ljudsko zbornico. Je sicer nekaj govora o vojni v posameznih stavkih, toda ti stavki zvene tako malo po vojni, da se mora človek vprašati, ali ni morda beseda po zmoti zašla v te stavke. O onem, kar se na bojišču misli o bodočnosti Avstrije, kar se tu želi od nje in upa, ni niti sluha niti duha čutiti v tej izjavi. Pač pa se v najklavernejši obliki javlja staro tarnanje, staro beračenje in krovja kupčija, stara razoranost, stara potepenost, ki išče zaščite, namesto da bi vladala in vodila. Spravili so zopet na dan vse ono, kar je Avstrija ob izbruhu vojne kar najhitreje morala vreči v staro železje, da je mogla rešiti svoje življenje, vse ovire vojaške enotnosti države so zopet spravili na dan. Izkratka: program je že nagrobni govor za ono, kar bi moralo priti. Ali pa nagrobni govor za tiste, ki so ga sestavili.«

Razprava o avtonomiji dežel. Pod predsedstvom bivšega pravosodnega ministra dr. Kleina je imela v minulem mesecu »Juridische Gesellschaft« zborovanje, na katerem je bila razprava o avtonomiji dežel. Zanimiv je govor, ki ga je imel ob tej priliki dvorni svetnik Šuklje, ker je razpravljal tudi o narodnostnem vprašanju. Povdarjal je, da avtonomno uradništvo ne zaostaja za državnim uradništvom in se je bavil z usodami deželnih zakonov, ki je podobna usodi državnih zakonov. Opozarjal je na to, da vplivajo velikost deželnih odborov, početje klubov in brezvezni monologi na zakonodajo takó, da so predloženi zakonski načrti časih boljši od sprejetih, trdil je pa mirno glede avtonomnega uradništva, da je storilo mnogo in velike stvari, kar bi se pri birokratičnem vodstvu ne moglo doseči. Opozarjajoč na razmere na Kranjskem, tako n. pr. glede pomanjkanja pitne in druge vode, je govoril o velikih delih deželne in deželnega odbora v letih 1908 do 1913. Vzlic temu ni nikak čestilec sedanjih razmer in se ne more izreči za zdaj veljavno avtonomijo. Tako državna kakor avtonomna uprava je slaba in če hočemo imeti bogatejše sadove, se ne moremo zadovoljiti s posameznimi in malimi paliativni. Pač je pa res, da je za najbližji čas opustiti preveč daleč segajoče reforme. Naša dežela bo po tej vojni vsled velikanega napora sil oslabiljena in izčrpana. Vse to pa ne ovira, da pridemo na jasno glede temeljev in vodilnih smeri reforme. V poštev pride sledeče: Kar se tiče občin, je mnogo pritožb. Zlasti se pri malih občinah opozarja, kako veliko je breme njihovega delokroga. Predlogi komisije za reformo obsegajo mnogo uvaževanja vrednega materiala. S kmetijskimi občinami je treba drugače ukreniti, kakor z mesti. Delokrog prvih naj bo omejen na samostojni delokrog in naj se izločijo lokalne policijske stvari. Kar se tiče okrajja, se naglašja, da je njegov načelnik centralni organ ali naj to bo, seveda s pogojem, da se čuti člana uradništva in je dobro pozna. Obseg okrajja je pač prevelik. V tem oziru se pridružuje govornik mnenju profesorja Brockhausena, ki smatra sodni okraj merodajnim. Nadalnje vprašanje je, če je politiško uradništvo zmožno, opravljati to službo. Večina je gotovo za to zmožna, toda nobene garancije ni, da se ni preveč oddaljila od praktičnega življenja. Govornik sodi, da bi se temu odloženoglo s povzetjem lajkov (proti tej komendaciji sta se doslej izrekla baron Härtl in Redlich), med katere naj bi se vzeli tudi zastopniki delavstva. Omenivši argumente grofa Schönborna (lajki bodo samo statisti) in nasprotno argumente barona Härtla je govornik izrekel mnenje, da bodo za privzete tega elementa po vojni tehtni vzroki. Ljudem, ki so prebili toliko mesecev v strelskih jarkih ali v ujetništvu, ne bosta imponirala okrajni glavar in orožnik. Sicer pa imamo napram njim tudi dolžnost, jim odpreti vrata v upravo. Kako daleč naj sega ta zveza, naj danes še ne bo izrečeno. Za prvi čas bi bilo morda priporočljivo, da se lajkom ne da odločilni glas. Glede tehniških vprašanj, za

kateri bi bil tako urejen okraj premajhen, je govornik mnenja, da bi se moglo nastaviti organe, ki bi ex currendo podajali svoje mnenje. Kar se tiče okrožij je govornik mnenja, da ta uredba v malih deželah (Bukovina, Kranjska, Koroška) ni potrebna. V večjih deželah, kakor na Češkem, je pa tudi v interesu češkega naroda, da akceptira razdelitev na okrožja. Vpoštevaje stare uredbe je uvedbi razdelitev na okrožja z največjim ozirom na narodnostne razmere in bi govornik raje videl, če bi se razdelitev izvršila po teritorialnem in ne po osebnem principu. Na čelo takega okrožja naj bo postavljen okrožni glavar in kombinirana okrožna vlada. Kar se tiče dežel je govornik kot bivši deželni glavar proti dvojni upravi, katera je — kakor je dokazal z izgledi iz svojega lastnega delovanja — draga in počasna. Z dostikrat brez koristno potratno moči se oškoduje tudi javni interes. V zvezi s tem je povdarjal, kako malo je pritožb o pristranosti deželnih odborov, katero dejstvo je glede Češke pribil posebno grof Schönborn. Kar se tiče Kranjske, je govornik popisal razmere drugače. Splošno je po govornikovem mnenju naziranje, da sta državna in atonomna uprava emanacija iste državne misli. Treba je torej upravo združiti in postaviti na čelo dežele na Češkem na primer višjega deželnega maršala, na Nižjem Avstrijskem deželnega maršala, na Kranjskem deželnega glavarja. Govornik je tu omenil določbe kromeriškega načrta § 104 in 105. V vladi naj bo polovica uradnikov po poklicu, drugo polovico pa naj tvorijo izvoljeni zastopniki deželnega zbora. S tem bo tudi onemogočena enostranost, ki se pojavlja v marsikaterih deželnih odborih. Vrh tega pa naj bi se morda v obliki državne okvirnega zakona preskrbelo za varstvo narodnih manjšin, katerim bi se priznal eksistenčni minimum. Sklicuje se na zgodovinska, politiška raziskovanja ekscelece Pattaia je menil govornik, da je zemljepisna konstelacija dosti merodajnejša. Glede uredbe Češke je spominjal na besede Palackega iz Kromeriškega načrta, kjer je rečeno, da je Češko kotel, ki se ne da deliti, ne da bi bil uničen. Na vprašanje ekscelece Pattaia, zakaj se nista izrekli Štajerska in Koroška za razdelitev po okrožjih, je govornik opozoril na izvajanja Krainza (Springerjevi protokoli) kateri nagibi žive še danes. Tudi je govornik spominjal, da sta na vseučilišču v Gradcu, ki je bilo ustanovljeno za Notranjo Avstrijo, torej tudi za Slovence, predavala Skedl in Krainz v slovenskem jeziku. Slovenske učenjake kličejo zdaj na nemška vseučilišča (Zarnik — Würzburg, Žizek — Frankobrod ob Majnu, Murko — Lipsko), v Gradcu pa trpe samo slavistiko. Eksceleca Pattaia misli, da bi združena uprava, dana Slovincem, povzročila, da bi se ti kakor klin porinili med Nemško - Avstrijo in med Adrijo. Temu nasproti je menil govornik, da so Slovenci v sedanji vojni dokazali, kako dragocen element so. Dali so svoje življenje za Avstrijo in za svojo podedovano slovensko grudo in ne za kako Nemško-Avstrijo.

Razgled.

— **Patriotična vzgoja mladine.** Domo-bransko ministrstvo se resno bavi z vprašanjem, kako povzdigniti in pospešiti patriotično vzgojo mladine. V Gradcu je stotnik Kaltschmidt izjavil, da nečejo mladine predčasno spraviti pod vojaški »drill« in iz nje dobivati vojake, ampak gre le za telesno okrepitev in duševno vzgojo v patriotičnem smislu. Nižjeavstrijska, Češka, Moravska in Slezija imajo že take organizacije, sedaj pridejo na vrsto tudi ostale kronovine. Pri tej vojaški vzgoji pride v poštev 2:3 milijona ljudskih šolarjev, 1:2 milijona ljudski šoli odraslih dečkov v starosti 15 do 17 let in okoli 300.000 srednješolcev. Med temi je okoli 100.000 srednješolcev 15- do 17letnih, in ti so posebnega pomena za vojaško izobrazbo in vzgojo.

— **Šolstvo v Črnigori.** Naša vojaška uprava v Črnigori se veliko prizadeva, da povzdigne črnogorsko šolstvo. Izmed izdanih odredb naj jih omenimo le nekaj. Po vseh ljudskih šolah se morajo učenci brezpogojno naučiti brati in pisati tudi v latinici. Pouk v veronauku morajo izvrševati le učiteljske moči dotične veroizpovedi. Ljudske šole so prvič mešane, drugič posebej za dečke in posebej za deklice, tretjič nadaljevalne šole. Vsaka šola mora imeti, če le mogoče, dobro urejen šolski vrt in polje za kmetiške poizkuse. V nadaljevalnih šolah je treba učenca seznaniti z umnim obdelovanjem polja, z namakanjem in gnojenjem zemlje, z umno sadjerejo itd. Gimnazije še niso odprte,